

RUM FÖR KULTUR I MODERN ARKITEKTUR är temat för detta nummer precis som för det förra. "Modern arkitektur" har minst sagt diskutabla innebörder. Orden känns kanske som förbrukade, men just detta är en anledning till att denna diskussion än en gång behöver sättas upp på dagordningen. I förståelsen, eller snarare i bristen på förståelse av det moderna, finns många fällor samtidigt som många av våra arkitekturvisioner, både hos arkitekter och beställare, ofta knyts till viljan att vara modern eller postmodern. Så starkt har modernismen kommit att stå som sinnebild för all strävan att vara modern att inte ens postmodernismen kunnat frigöra sig från denna nu snart sjuttio år gamla arkitekturrörelse.

Om man med modern syftar till ordets egentliga betydelse, till något verkligt tidstypiskt och inte till modernismen – då förefaller det viktigt att också studera vad det är i vår kultur som är specifikt och vad som också är värt att ta fasta på. Där finns säkerligen inte några enkla, bindande svar, sådana som funktionalisterna fann. Vi behöver således inte vara rädda för att forskningen skall bli till ett nytt fängelse för formgivningen, utan det slags svar som sådana studier kan ge lämnar stort utrymme för konstnärligt arkitektarbete. Arkitekturforskning skulle således kunna vara något som öppnar dörrar mot framtiden i stället för att tillhandahålla en tidsbunden stil. I all anspråkslöshet ger temats artiklar tänkvärda ledtrådar, var och en på sitt sätt.

Brigitte Desrochers, en fransk-kanadensisk arkitekt och forskare, har i sina studier av de tekniska artefakterna i arkitekturen funnit inspiration till "ett nytt estetiskt paradigm". "It calls for moving beyond the wholesale acceptance of a cheap 'heterogeneity', and all the while it closes off the dream of our immediate grasping of unitary, homogeneous sense of cohesion." Istället för en frustrerad strävan efter enhetlighet ser hon med Gilbert Simondon möjligheterna i det rumsliga engagemanget, i identitetsbygget och i den obegränsade, kollektiva sammanhållningen.

Några andra intressanta ledtrådar ger oss konsthistorikern Sharon Irish i sin artikel om hur olika former av "påverkan" kan öppna den offentliga platsen för oss. I de befintliga byggnaderna, menar hon, bör arkitekterna gestalta "i dessa öppningar". För de nya förespråkar hon något som närmar sig Desrochers' estetiska paradigm; "In new projects, designers can provide for flexibility, complexity and connectedness by culling lessons from the past about 'how buildings learn'."

Irish framhåller också betydelsen av de teatraliska kvaliteterna i arkitekturen och den offentliga platsens uppgift som rum för kulturella evenemang.

I ett forskningsprojekt om gestaltning av offentlighetens arkitektur har jag själv tillsamman med en etnolog, en bebyggelseantikvarie och en musikvetare, som dessutom är arkitekt och arkitekturforskare, studerat kulturinstitutioner. I förra numret presenterade jag en egen artikel som i hög utsträckning baseras på denna forskning. I detta nummer följer de övriga deltagarnas respektive artiklar. Samtliga innehåller analyser som från olika utgångspunkter förbinder diskursen om verksamhetens kulturella institutionalisering med arkitekturen. Det handlar alltså såväl om beställarnas arkitektursyn som om att se arkitektens förutsättningar för att utveckla denna.

Bebyggelseantikvarien Ewamarie Herklint inleder med en jämförelse mellan ett antal museer. Med begrepp som gränser, appropriering, identitet och plats ger hon ledtrådar till hur verksamhetens institutionaliseringsprocess mer medvetet kan hanteras i arkitekturen. Detta ger i sin tur underlag för en mer kunskapsbaserad diskussion om nya tendenser i samhällets institutioner, dvs. om sådant som en "tidsenlig" arkitektur skall ge uttryck för.

Etnologen Magnus Bergquist presenterar och diskuterar i den följande artikeln de föreställningar och verklighetskonstruktioner som kulturarbetare arbetar efter i sina olika lokaler. Genom att fokusera kulturarbetarnas formulerade tankar kring lokalval, stämning och estetik, får vi en bild av de preferenser som ligger bakom inte minst avantgarde-kulturens rumsliga nedslag i staden.

Catharina Dyrssen fortsätter därefter med musikens rumsliga sammanhang. Tre mycket olika arkitektoniska verk står i centrum för hennes artikel: Ett grafittipräglat "motkulturhus", en konsertsal mitt i en skivaffär och ett nybyggt konserthus. Som ett gemensamt drag ser hon en ständig beredskap till förändring. Denna, hoppas hon, i sig skall bli till "en ny stabilitet" framöver. Då är det också dags att prova ut nya regelverk och ge form åt en ny offentlig arkitektur, avslutar hon.

Till sist följer en artikel inom temat som till viss del omprövar vår syn på historien men framförallt diskuterar vår relation till tiden. Med utgångspunkt i ett nytt, naturvetenskapligt formulerat tidsbegrepp närmar sig Magnus Löfvenberg vår tids arkitekturfrågor via Lewerentz' arkitektur. Han ser i Lewerentz' arkitektur något som gör det möjligt för oss att uppleva en motkraft till det moderna livet snabba flöde av ögonblick.

I de två temanumren formuleras, med något olika utgångspunkter, tankar om hur vår tids arkitektur skulle kunna gestaltas. Dessa artiklar gör ändå inte anspråk på att formulera en ny stil i kontrast till funktionalismen, postmodernismen och dekonstruktivismen. "Tidsenligheten" blir därmed inte längre så entydig. Det hindrar inte att det

kan vara berättigat att göra anspråk på ett paradigmskifte. Det innebär bara att detta formas ur en mycket bredare och öppnare arkitekturkritisk diskurs och att "vår tidsperiod" inte ses som ett entydigt bestämt moment.

En sådan hållning formar en något annorlunda uppgift för arkitekturforskningen. Hittills har denna mer setts som ett stöd för teknisk utveckling och för utveckling av statliga regler och offentlig planering, men forskningen kan spela en avgörande roll i den etiska och estetiska förnyelsen; den har ett ansvar för att förnyelsen grundar sig på kunskap om vår tids krav och utvecklingen i stort.

Det fordrar att vi i högre utsträckning än hittills gör oss medvetna om de verklighetskonstruktioner, som ligger till grund för arkitekturens gestaltning. Det gäller inte bara arkitekternas utan också beställarnas och brukarnas.

Artiklarna i detta nummer har således medvetna inslag av etiska och estetiska överväganden. Det innebär att de, liksom i förra numret, inte är traditionellt vetenskapliga. De har emellertid granskats vetenskapligt och bearbetats med krav på vederhäftighet och en väl genomtänkt begreppsanvändning.

redaktionen/

Lars Jadelius